

Досвід країн ЄС у використанні механізмів державно-приватного партнерства в науково-технічній та інноваційній сферах

Досліджуються особливості розвитку державно-приватного партнерства в країнах ЄС. Проводиться аналіз програм ЄС з розвитку та фінансування проектів державно-приватного партнерства. На прикладі країни, що відносно недавно приєдналася до ЄС – Республіки Польща, показано механізми впровадження державно-приватного партнерства у науково-технічній та інноваційній сферах.

*Європейська комісія визначає державно-приватне партнерство (ДПП) як співробітництво між державними установами та приватними компаніями в рамках спільних підприємств, що в сучасних економічних умовах забезпечує ефективні шляхи для впровадження інфраструктурних проектів, надання послуг для населення, фінансування інновацій та інноваційних проектів (тим самим сприяючи економічному зростанню і створенню робочих місць) [1].

ДПП має європейське коріння, зародившись у Франції в 15–16 ст. при будівництві мереж каналів і в подальшому розвиваючись в Англії та інших європейських країнах.

У світі ДПП зазвичай позначають як PPP (Public Private Partnership), у Великобританії таке партнерство має найменування Private Finance Initiative (PFI), деякі міжнародні організації та рейтингові агентства, наприклад «Standard & Poor's» використовують позначення P3 projects або просто P3.

Метою статті є дослідження особливостей розвитку ДПП у країнах ЄС. Розглядаються спільні європейські проекти по впровадженню ДПП у науково-технічній та інноваційній сфері (ДППНТІС).

Вітчизняними вченими проблеми розвитку ДПП досліджуються в роботах та публікаціях А.В. Федулової, І.В.Запатріна, В.М. Вакуленка, О.В.Пильтяй, К.В. Павлюк та ін.

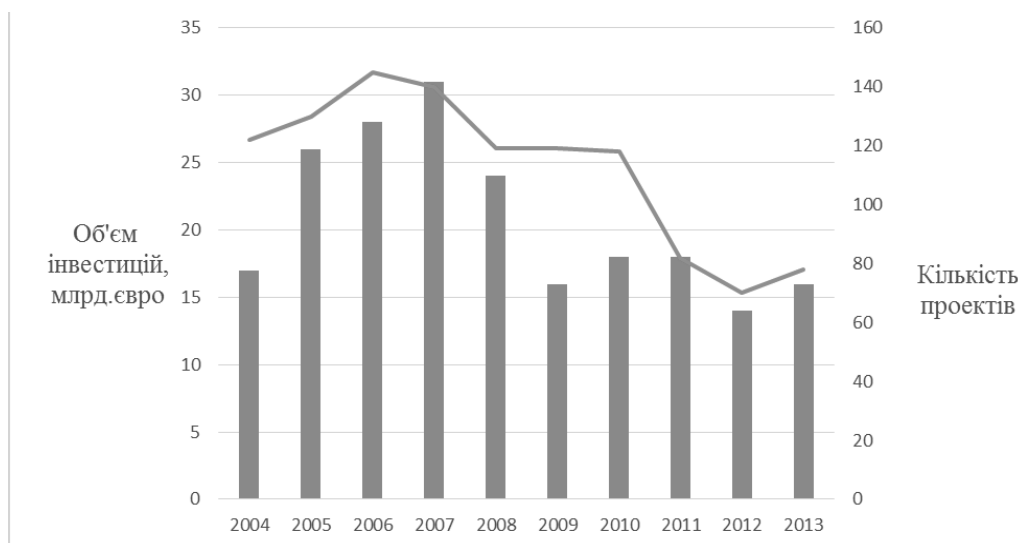
© О.Ю. Самойліков, 2014

Згідно з даними Європейського експертного центра ДПП Європейського інвестиційного банку (European PPP Expertise Centre – EPEC), у 2013 р. сукупна вартість інвестицій у ДПП країн ЄС (28 країн, включаючи Балкани та Туреччину) досягла 16,3 млрд євро, що на 27% більше, ніж у 2012 р. (12.8 млрд) [2].

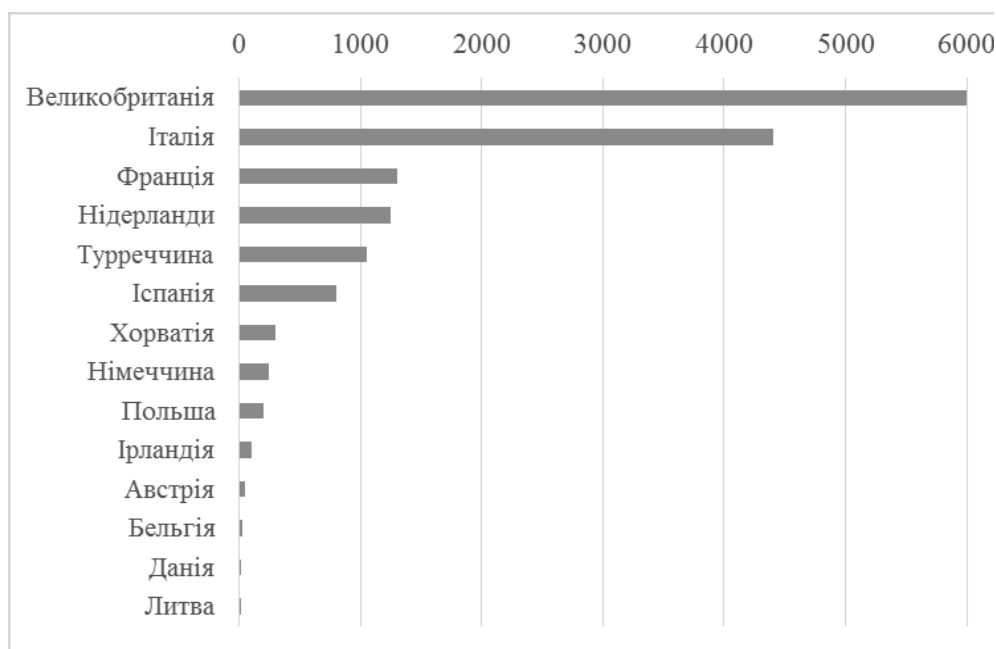
На рис. 1 представлено об'єм Європейського ринку інвестицій у проекти ДПП, кількість проектів по рокам.

На рис. 2 наведено дані щодо інвестицій у проекти ДПП по європейським країнам у 2013 р.

Європейською комісією та Європарламентом постійно реалізуються різні спільні програми та плани по розвитку науково-технічної та інноваційної сфери, у рамках цих програм важливим інструментом виступає ДПП. Для вирішення економічних проблем світової фінансової кризи 2008–2009 років країнами ЄС було прийнято «Європейський план відновлення економіки на 2010–2013 роки» [1]. Бюджет плану становив 3,2 млрд євро. Вагома підтримка була надана галузям, найбільш постраждалим у результаті економічного спаду, таким як автомобілебудування, будівництво та промислове виробництво. Близько 50 відсотків коштів, які були виділені в рамках цього плану на розвиток ДПП, пішли цілком на фінансування наукових досліджень у цих галузях.

Рис. 1. Європейський ринок ДПП 2004–2013 роки. Об'єм інвестицій та кількість проектів
Джерело: Згідно з даними Європейського експертного центра ДПП Європейського інвестиційного банку [2].

Рис. 2. Обсяг інвестицій у проекти ДПП по європейським країнам у 2013 році (млрд євро)
Джерело: Згідно з даними Європейського експертного центра ДПП Європейського інвестиційного банку [2].

Програма «Горизонт 2020» [3], яка продовжує попередню програму 2010–2013 рр., є найбільшою програмою з досліджень та інновацій ЄС. Передбачено 80 млрд євро державного фінансування впродовж 7 років (2014–2020 роки) та широку участь приватних інвесторів. Метою програми є перетворення Європи у світового лідера наукових досліджень та інновацій, усунення бар'єрів на шляху інновацій, забезпечення співпраці державного та приватного сектора для рішення проблем, що стоять перед суспільством. На розвиток проектів ДПП передбачається надати 6 млрд євро державних інвестицій, причому впродовж 2014–2015 рр. буде профінансовано проектів ДПП на суму 1,45 млрд євро. Це фінансування буде направлено на наступні програми:

- заводи майбутнього – будівництво виробництв майбутнього (продовження попередньої програми ЄС, наслідками якої стало відкриття в 2007–2013 рр. 150 високотехнологічних виробництв з використанням нано-, біотехнологій та нових технологічних процесів;

- енергоефективні будівлі – розробка разом з приватними інвесторами доступних проривних технологій та рішень при будівництві енергозощаджуючих будівель та розробка концепцій розумних міст;

- розвиток важкої промисловості – буде задіяно 450 000 підприємств, що забезпечують робочими місцями 6,8 млн співробітників і мають щорічний оборот капіталу 1,60 млрд євро;

- розробка зеленого транспорту з нульовими або зменшеними викидами CO₂;

- розвиток лазерних технологій;

- розвиток робототехніки;

- впровадження систем зв'язку п'ятого покоління;

- високоефективна комп'ютерна техніка.

Багато інноваційних проектів ДПП в ЄС розвивається на основі Європейських технологічних платформ (European Technology Platforms

– ETPs) [4], які також задіяні у програмі «Горизонт 2020».

Європейські технологічні платформи (ЄТП) є галузевими об'єднаннями промисловців, наукових установ ЄС та державних організацій, що виконують дослідницькі інноваційні програми з метою організації виробництва нових інноваційних продуктів. ЄТП фінансуються як приватними інвесторами, так і в рамках державних програм ЄС, діють як на національному рівні, так і в рамках ЄС. ЄТП є цілком незалежними об'єднаннями, у яких найбільшу вагу мають інноваційні європейські компанії – виробники інноваційної продукції. На даний час в ЄС існує 38 ЄТП, які мають плани розвитку по 2020 р.

Розвиток ЄТП розпочався в 1988 році з розробки міжконтинентального літака Airbus у кооперації з літакобудівельними компаніями Німеччини, Франції, Великобританії та Іспанії. Наслідком цього стало створення 1993 року літака A340, а 2007 р. – літака A380. Затрати на дослідницькі роботи сягали 12 млрд євро.

Серед країн ЄС Великобританія, Німеччина та Франція мають найбільший історичний та практичний досвід втілення проектів ДПП. У цих країнах за довгий час використання механізмів ДПП відпрацьовано законодавство, розроблено механізми фінансування таких проектів, державні органи мають значний досвід їх успішного втілення. Але для України більш придатним та корисним є досвід тих країн, які, подібно до України, намагаються інтегруватися до європейської спільноти чи недавно приєдналися до неї. Серед таких країн, що мають успіхи в розвитку проектів ДППНТІС, можна назвати Республіку Польщу.

Розвиток ДПП у Польщі почався 2008 р. з прийняття Закону про державно-приватне партнерство (19.12.2008), а потім Закону про концесії на будівельні роботи або послуги (09.01.2009), які відповідають директивам та законодавству ЄС.

За даними міністерства економіки Польщі, упродовж 2007–2013 рр., використовуючи гранти, надані ЄС, було реалізовано 19 проектів ДПП на загальну суму 1017 млн євро, укладено 16 угод про початок проектів ДПП, при цьому фінансування з боку ЄС склало 638,37 млн євро [5]. Також, за даними міністерства інфраструктури та розвитку Польщі, упродовж 2007–2013 рр. було реалізовано 20 проектів ДПП на загальну суму 970 млн євро [6], з них 9 проектів на суму 663 млн євро реалізовано в телекомунікаційному секторі за підтримки ЄС. У проектах ДПП у Польщі фінансування головним чином надається з фондів ЄС у вигляді грантів, програм, кредитів з низькими відсотками.

Для залучення іноземних інвестицій міністерством економіки Польщі створено загальну базу проектів ДПП, яку потенціальні інвестори можуть вивчати по регіонам Польщі, а також переглянути детальні пропозиції по кожному проекту.

Специфікою польської моделі ДПП є те, що органи місцевого самоврядування (на рівні міст, громад, воєводств і районів) найактивніше займаються втіленням проектів ДПП. Польща пішла по шляху децентралізації процесів ДПП у країні, вважаючи, що безпосередньо місцеві органи влади зможуть ефективно реалізувати такі проекти. На рис. 3 показано розподіл ініціаторів проектів ДПП у Польщі. Вибір саме цієї моделі розвитку ДПП у Польщі пов'язаний з тим, що більшість комерційних фірм у країні – це малі підприємства.

Модель ДППНТІС у Польщі почала розвиватися шляхом створення технопарків та бізнес-інкубаторів (академічних бізнес-інкубаторів) місцевими органами влади та адміністрацією польських університетів. У подальшому частина цих бізнес-інкубаторів у співпраці з польськими університетами теж змогла перерости в технопарки.

Первинний етап розвитку програм ДПП відбувався впродовж 2004–2010

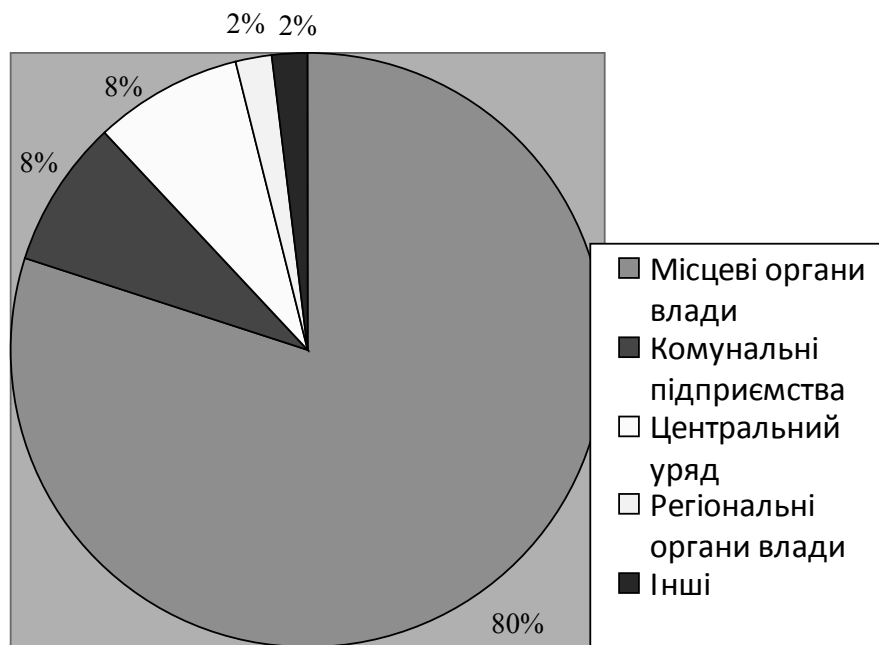

Рис. 3. Ініціатори проектів ДПП у Польщі

Джерело: Міністерство економіки Республіки Польща [5]

років, і він був пов'язаний з економічним підйомом польської економіки, вступом Польщі до ЄС та отриманням коштів з фондів ЄС в рамках спеціальних програм. Потрібно врахувати і зниження відсотків по кредитах до рівня середньоєвропейських у результаті вступу Польщі до ЄС, надходження приватних європейських інвестицій, доступ польських підприємців та науковців до європейських технологій та інновацій. Прикладом вдалої співпраці держави та молодих учених та підприємців у моделі ДППНТІС є створена в Польщі мережа бізнес-інкубаторів. З 1990 р. по 2010 р. кількість бізнес-інкубаторів у Польщі зростає з 27 до 750. Найбільша мережа Академічних інкубаторів підприємництва (АІР) [7] об'єднує 31 найбільших польських університетів та 1400 інноваційних компаній. Завдяки цьому, молоді вчені-підприємці отримують комплексну підтримку у своєму навчальному закладі. АІР надають наступні послуги вченим-підприємцям: юридичні та бухгалтерські консультації, реєстрація власної фірми впродовж 24 годин; доступ до 40 офісних приміщень високого стандарту, надання дослідницького та комп'ютерного обладнання в оренду, пошук інвесторів та партнерів, надання грантів та участь у конкурсах на фінансування проектів. Вагомою причиною розвитку таких інкубаторів є численні податкові пільги, часткова допомога оплати досліджень у перші роки розвитку нового інноваційного проекту. Молоді вчені-підприємці мають можливість отримувати такі послуги як в офісах АІР, так і в інтернеті за допомогою платформи StartUp. Послуги АІР складають 250 злотих (близько 80 дол. США) у місяць. Порівняно з вартістю оренди офісних приміщень та іншими послугами, ця сума невелика. Для фінансування проектів ДППНТІС проводиться конкурсний відбір проектів з подальшим фінансуванням до 30 000 дол. США. Умовою фінансування є надання 15% акцій створеної ін-

новаційної компанії інкубатору. Більше 5200 студентських ідей та проектів було реалізовано впродовж сімох років діяльності АІР.

Успішним прикладом польського проекту ДППНТІС є створений 2008 р. у місті Кельце на базі бізнес-інкубатора Келецький технологічний парк [8]. Він вважається одним з найкращих технологічних парків Польщі. Велику частину коштів на фінансування та його створення було надано ЄС. На території парку розміщено понад 100 підприємств, засновниками більшості з яких є студенти. У парку діє пільгове оподаткування, податкові пільги з податку на прибуток (до 70% від загального обсягу інвестиційних витрат), оплата 70% затрат на зарплату вченим-дослідникам перші два роки, а також надаються інші пільги та послуги.

Порівнюючи стан розвитку механізмів ДПП у країнах ЄС та в Україні, можна помітити значне відставання України в запровадженні механізмів такого партнерства, особливо в сфері ДППНТІС. В Україні на даний час не розроблено модель ДППНТІС, державні програми розвитку ДПП не виконуються, з кожним роком фінансування науково-дослідницьких та інноваційних програм зменшується. Щоб Україна мала належний рівень науково-технічного та інноваційного потенціалу, програми розвитку ДПП повинні отримати вагому державну підтримку.

Розвиток в Україні технологічних парків не є надто успішним. Наприклад, у 2013 р. технологічним парком «Київська політехніка», створеним на базі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», було укладено тільки 13 партнерських договорів на виконання інноваційних проектів і виконувалося 18 договорів на науково-технічні роботи на суму 2,7 млн грн. [9]. Позитивним є те, що деякі проекти впроваджуються. Але результат не відповідає потенціалу такого провідного вищого навчального закладу.

Враховуючи досвід ЄС у використанні механізмів ДПП у науково-технічній та інноваційній сферах, Україна повинна впровадити наступні дії:

- на шляху набуття статусу асоційованого члена ЄС активно приймати участь у європейських програмах розвитку ДПП у науково-технічній та інноваційній сфері;

- адаптувати законодавчу базу ДПП до директив та законодавства ЄС;

- активно співпрацювати як зі структурами ЄС, що займаються розвитком ДПП, так і з аналогічними міжнародними організаціями;

- створити єдиний орган з розвитку ДПП та ДППНТІС;

- забезпечити ефективний механізм гарантування повернення коштів приватних інвесторів у проектах ДПП, гарантувати незмінність умов угод та

законодавства впродовж реалізації спільних проектів;

- розробити загальнодоступну електронну базу проектів ДПП як місцевого, так і загальнодержавного рівня для залучення потенціальних інвесторів;

- на базі провідних вищих навчальних закладів створювати технологічні парки та бізнес-інкубатори для впровадження стартапів та стимулювання молодих учених до комерціалізації результатів наукових досліджень;

- намагатися розвивати не окремі проекти, а комплекс проектів у рамках технологічних платформ з залученням широкого кола приватних інвесторів, науково-дослідних установ, європейських та міжнародних організацій;

- надати більш широкі повноваження місцевим органам влади та регіональним вищим навчальним закладам по створенню проектів ДПП.

1. Сайт офіційного виконавчого органу ЄС – Європейської комісії [Електронний ресурс]. – URL: <http://ec.europa.eu>.

2. Європейський експертний центр ДПП Європейського інвестиційного банку (European PPP Expertise Centre – EPEC) [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.eib.org/epes>.

3. Програма ЄС HORIZON 2020 [Електронний ресурс]. – URL: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en3>.

4. Програма Європейських технологічних платформ [Електронний ресурс]. – URL: http://cordis.europa.eu/technology-platforms/home_en.html.

5. Міністерство економіки Польщі [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.mg.gov.pl>.

6. Міністерство інфраструктури та розвитку Польщі [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.mir.gov.pl>.

7. Мережа Академічних інкубаторів підприємництва Польщі (AIP) [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.aip.org.pl>.

8. Келецький технологічний парк [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.technopark.kielce.pl>.

9. Льченко М.Ю. Наука та інновації. Не завдяки, а супереч / М.Ю. Льченко // Газета «Київський політехнік». – 2014. – №4. – С. 1–3.

Одержано 12.06.2014

А.Ю. Самойликов

Опыт стран ЕС в использовании механизмов государственно-частного партнерства в научно-технической и инновационной сферах

Исследуются особенности развития государственно-частного партнерства в странах ЕС. Проводится анализ программ ЕС по развитию и финансированию проектов государственно-частного партнерства. На примере страны, которая относительно недавно присоединилась к ЕС – Республики Польша, показаны механизмы внедрения государственно-частного партнерства в научно-технической и инновационной сферах.